

Georg Sørensen:

Ernst Mandel, Kritik des Eurokommunismus. Revolutionäre Alternative oder neue Etappe in der Krise des Stalinismus?, Berlin: Verlag Olle & Wolter, 1978. 216 s. DM 12,80.

Bedømmelsen af det komplekse fænomen "eurokommunisme" er primært afhængig af betragterens egen politiske position, sekundært af hvilket aspekt af fænomenet der er under diskussion. Set ud fra disse to dimensioner rummer Mandels bog dels en diskussion af de fleste af eurokommunismens aspekter, dels en systematisk vurdering af eurokommunismen ud fra en erklæret trotskistisk position. Dette sidste gør kritikken præcis og skarp (ind imellem næsten bidende), og læserens viden om kritikens platform letter meget arbejdet med at forholde sig til den.

Bogen indeholder 11 artikler fra Mandels hånd om aspekter af eurokommunismen. Heraf udgør de 4 omarbejdede versioner af bidrag til forskellige numre af tidsskriftet Inprecor. Mandels forbemærkning om, at artiklerne tilsammen udgør "...eine kohärente Analyse des Eurokommunismus" i dens forskellige aspekter kan godt tiltrædes. Der er bidrag omkring eurokommunismens historiske og ideologiske rødder, om dens forhold til det "imperialistiske borgerskab, sovjetubureaukratiet og til den vesteuropæiske arbejderklasse", om dens strategi, om dens opfattelse af den borgerlige stat (centreret om PCF) og om eurokommunisternes økonomiske politik og kriseforståelse (centreret omkring PCI). Derudover indeholder bogen Mandels stillingtagen til Jean Elleinsteins "Geschichte des "Stalinismus"", Santiago Carillos "Eurokommunismus und Staat" og Rudolf Bahros "Die Alternative".

Sammenfattende udsætter Mandel eurokommunisternes teoretiske, strategiske og praktiske positioner for en sønderlemmende kritik, mens det begyndende opgør med den sovjetiske "model", som eurokommunismen repræsenterer, vurderes uhyre positivt. Hvad det sidste angår, finder Mandel, at Carrillos bog udgør "...en veritabel litterær sensation ... der giver såvel den antibureaukratiske kamp i de bureaukratiserede arbejderstater som de revolutionære marxisters antistalinistiske kamp betydelige våben i hænde" (p. 78). På trods heraf peges der også på, at hverken Carillos eller andre

eurokommunistiske opgør med den sovjetiske model er radikale eller dybtgående nok. Når eurokommunisternes sovjetkritik mangler radikalitet, skyldes det ifølge Mandel ikke nogen tilfældighed: det hænger sammen med, at et sådant gennemført opgør med Sovjetunionen for vigtige aspekters vedkommende også ville være en kritik af de eurokommunistiske partier selv, deres ledelser og hele deres projekt.

Hermed bevæger vi os over i den anden side af Mandels bedømmelse: den hårde kritik mod eurokommunismens teori, strategi og praksis.

Ser vi her på eurokommunismens placering i et historisk perspektiv, opererer Mandel med tre indbyrdes forbundne rødder til fænomenet: den første er teorien om socialisme i ét land, der i første omgang gør støtten til Sovjetunionen til kommunistpartiernes primære opgave, men som i et bredere perspektiv fører til etablering af flere "centre" i den kommunistiske bevægelse - til etableringen af forskellige "nationalkommunismer". Den anden er folkefrontsstrategien, der sætter en proces i gang, hvorefter kommunistpartierne i stigende grad integreres i den borgerlige stat. Hermed sættes en "socialdemokratiseringsproces" i gang, der får Mandel til at angive Kautskys "Ermattungsstrategie" som eurokommunismens tredje historiske ophav.

Mandels tese er nu, at de eurokommunistiske partier befinder sig i denne "socialdemokratiseringsproces". Ikke sådan at forstå, at man kan sætte lighedstegn mellem Callaghan og Schmidts partier på den ene side og eurokommunisterne på den anden. Men således at eurokommunistpartierne er begyndt på den samme forandringsproces som det tyske socialdemokrati gennemløb i perioden 1910-30.

Det omrids, som Mandel tegner af eurokommunismen i denne historiske analyse, forstærkes nu i hans opgør med partiernes opfattelse af den borgerlige stat, deres strategiopfattelse og deres konkrete politik. Med hensyn til sidstnævnte aspekt koncentrerer diskussionen om det italienske kommunistparti, der ifølge Mandel er det af partierne, der tydeligst optræder som "det dødssyge kapitalistiske systems redningsplanke", hvor denne funktion samtidig som tendens hævdes gyldig for de eurokommunistiske partier generelt.

Selv om man kan være uenig med Mandel på mange punkter, vil ingen vel bestride, at eurokommunisterne ligger delvis åbne for kritik af denne type, cf. f.eks. Fernando Claudins vurderinger i "Eurokommunisme og Socialisme" (Modtryk, 1978). (Mandel placerer i øvrigt Claudin som "Venstrefløjsskommunist"). Og Mandel forstår med veloplagt skarphed at identificere de "bløde punkter" hos eurokommunisterne. Et eksempel må være nok her. Det er et centralt led i den eurokommunistiske tankegang at "udvide" demokratiet som et første skridt på vejen mod en socialistisk udvikling. Med udgangspunkt i dette forhold kritiserer Mandel eurokommunisterne på to dimensioner: for det første vender han dette krav om demokrati mod de eurokommunistiske partier og fagorganisationer selv: eurokommunisterne burde også lade kravet om udvidelse af demokratiet gælde deres egne organisatoriske strukturer (p. 62). For det andet påpeger han, at eurokommunisternes krav om udvidelse af demokratiet i samfundet ikke bevæger sig ud over det eksisterende borgerlige demokratis rammer. Dermed underspilles forskellen på borgerligt og socialistisk demokrati, og det overses, at en reel demokratisering inden for det borgerlige demokratis rammer ikke er mulig:

"Hvis den borgerlig-demokratiske stats institutioner virkelig var de "naturlige" og "prædisponerede" rammer for styrkelsen og udbredelsen af demokratiske friheder, hvorfor kræver man da ikke udbredelsen af valgbarhedsprincippet til alle niveauer i de statslige institutioner? Hvorfor kræver man så ikke valgbarhed for dommere, officerer og departementschefer? Hvorfor indsætter man ikke et princip om ret til arbejde og et garanteret eksistensminimum for alle borgere i forfatningen? Ville det ikke være "demokratisk"?" (p. 192).

Der er således megen kritisk ammunition mod eurokommunismen at hente hos Mandel. Men hans bidrag må efter min opfattelse suppleres med andre tilgange. Det vil dels gøre det muligt at problematisere Mandels ret entydige indplacering af eurokommunisterne som reformister og samtidig åbne for en problematisering af den revolutionære socialistiske politik, Mandel sætter op som alternativ.

Det forhindrer ikke, at Mandels bog under alle omstændigheder udgør et af de væsentlige bidrag, som man ikke kan komme udenom i den fortsatte diskussion om eurokommunismen.